

Individual Placement and Support (IPS) för unga vuxna med mild till måttlig psykisk ohälsa

Områdesöversikt

Individual Placement and Support (IPS) är en evidensbaserad metod som hjälper personer med psykisk ohälsa att hitta och behålla arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Till skillnad från traditionella arbetsrehabiliteringsinsatser utgår IPS från att arbete är en viktig del av återhämtningen, att stödet ska ges direkt i arbetslivet och utan krav på att först bli färdigbehandlad. Behovet av effektiva insatser som IPS är särskilt stort i dag, då många unga med psykisk ohälsa riskerar att hamna utanför både arbetsmarknad och studier.

I en metaanalys som samlade resultaten från sju studier visades att IPS är en effektiv insats (Bond et al., 2023). Efter 6 till 18 månader hade 58 procent av dem arbetat i någon omfattning, jämfört med 32 procent i kontrollgrupperna. Samtidigt konstaterar författarna att forskningen om IPS för unga fortfarande är begränsad. De flesta studier har riktat in sig på unga med allvarliga psykiska sjukdomar, medan det saknas kunskap om effekterna för unga med mindre allvarlig psykisk ohälsa och en större bredd av psykiatriska diagnoser. Dessutom har IPS främst testats inom hälso- och sjukvården, vilket innebär att endast en liten del av de unga som skulle kunna ha nytta av stödet faktiskt har nåtts.

Flera studier har undersökt effekterna av IPS för personer med psykisk ohälsa, i en norsk studie av Reme och Sveinsdottir med 410 deltagare med måttlig till svår psykisk ohälsa, visade uppföljning efter tolv månader att 36,6 procent i IPS-gruppen hade fått arbete på den reguljära arbetsmarknaden, jämfört med 27,1 procent i kontrollgruppen (Reme et al., 2019). En annan norsk studie av Sveinsdottir et al. (2020) fokuserade särskilt på unga vuxna (18–29 år) i riskzonen för att hamna i långvarigt arbetslivsutaförskap. Av de 96 deltagarna hade 48 procent i IPS-gruppen fått arbete inom ett år, jämfört med endast 8 procent i jämförelsegruppen som fick traditionell yrkesrehabilitering. Studien visade bland annat att deltagare i IPS-gruppen rapporterade mindre hopplöshet, bättre självskattad hälsa och lägre användning av alkohol och droger.

En svensk randomiserad kontrollerad studie av för Fogelgren et al. (2023) undersökte effekten av IPS hos unga vuxna med aktivitetsersättning. Totalt deltog 1062 personer som slumpades till IPS, förstärkt samarbete eller case management. Resultaten visade att 26 procent av deltagarna i IPS kom ut i arbete, jämfört med 18 procent i gruppen med förstärkt samarbete och 20 procent i case management-gruppen. En viktig slutsats var deltagarna pekade på vikten av relationellt stöd. Även tidigare svenska studier har visat positiva resultat. Nygren et al. (2011) följde 65 unga vuxna med psykisk ohälsa som deltog i ett IPS-program under ett år. Av dessa hade 25 procent fått reguljärt arbete, 14 procent studerade och 72 procent deltog i praktik. Även om många inte direkt gick till anställning, visade resultaten att flera tog steg närmare arbetsmarknaden genom arbetslivsnära insatser.

Tillsammans visar dessa studier att IPS är en lovande metod för att stötta unga och vuxna med psykisk ohälsa att närma sig arbetsmarknaden. Samtidigt pekar forskningen på ett behov av mer kunskap om hur IPS fungerar för olika grupper, särskilt unga med psykiska besvär som inte nödvändigtvis har svår psykiatrisk sjukdom. Det finns också ett behov av att bredda implementeringen utanför hälso- och sjukvården, till exempel inom kommunal verksamhet eller integrerade verksamheter, för att nå fler av de unga som i dag står utan stöd. Det saknas även kunskap om hur unga själva upplever stödet de får inom IPS. Mot denna bakgrund syftar detta forskningsprojekt till att undersöka effekten och upplevelsen av IPS för unga vuxna som har kontakt med socialtjänsten och psykiatri i Malmö.

Vetenskaplig frågeställning

Det övergripande syftet med detta projekt är att undersöka hur arbetslivsinriktat stöd enligt metoden Individual Placement and Support (IPS) fungerar för unga vuxna (18–29 år) med mild till måttlig psykisk ohälsa.

Projektets specifika frågeställningar är:

- I vilken utsträckning leder deltagande i IPS till ökad sysselsättning (arbete, praktik eller studier) bland unga vuxna med mild till måttlig psykisk ohälsa?
- Leder deltagande i IPS till förbättrad psykisk hälsa, livskvalitet och funktionsförmåga?
- Förändras deras alkoholbruk, drogvanor, eller problem kopplat till dataspelande under insatsen?
- Hur upplever deltagarna själva stödet de får genom IPS?
- Vilka faktorer upplever deltagarna som barriärer respektive underlättar i sin väg mot arbete eller studier, och i vilken utsträckning upplever de att IPS bidrar till att hantera dessa faktorer?
- Vilka karaktärsdrag har gruppen som erbjuds IPS inom psykiatri och socialtjänsten?

Metod

Detta forskningsprojekt använder både kvantitativa och kvalitativa datakällor för att på undersöka hur IPS fungerar som insats för unga vuxna med mild till måttlig psykisk ohälsa. Den kvantitativa delen syftar till att mäta förändringar i sysselsättning, inkomst, psykisk hälsa och livstillfredsställelse, medan den kvalitativa delen syftar till att fördjupa förståelsen för hur deltagarna själva upplever insatsen, vad som varit verksamt och dess betydelse i deras vardag.

Deltagare

Studien riktar sig till unga vuxna i åldern 18–29 år som har kontakt med någon av följande verksamheter i Malmö: Ung Malmö, Maria Malmö eller Gamingprojektet. Gemensamt för målgruppen är att de har mild till måttlig psykisk ohälsa och uttrycker en vilja att komma ut i arbete, praktik eller studier. Inklusionskriterier är ålder 18–29 år, kontakt med någon av ovan nämnda verksamheter, mild till måttlig psykisk ohälsa, samt motivation att delta i IPS-insatsen. Personer med pågående svår psykisk sjukdom som

Forskningsplan

kräver slutenvård, svåra kognitiva nedsättningar eller aktivt missbruk som omöjliggör deltagande exkluderas.

Kvantitativ datainsamling

Den kvantitativa delstudien inkluderar cirka 100 deltagare som kommer att följas över tid. Data samlas in vid fyra tidpunkter: vid insatsens start, vid avslut och vid en uppföljning tre månader efter avslutad insats, samt ett år efter avslutad insats kommer vissa registeruppgifter inhämtas kring sysselsättning.. Informationsinsamlingen vid de tre första tidpunkterna sker genom strukturerade intervjuer kompletterade med validerade självskattningsskalor, inklusive HADS (Hospital Anxiety and Depression Scale), AUDIT-C, DUDIT-C, GDT (Gaming Disorder Test), samt ett formulär utvecklat för att mäta livstillfredsställelse, socialt stöd och vardagsfunktion. Deltagarna skattar även sin nöjdhet med insatsen vid avslut med hjälp av Client Satisfaction Questionnaire (CSQ-8).

För att utvärdera långsiktiga effekter kommer registerdata att inhämtas från två källor: LISA (Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier) från SCB, samt Patientregistret via Region Skåne. Registeruppgifterna ger möjlighet att följa deltagarnas sysselsättning, inkomst, och arbetsmarknadsstatus samt psykiatriska diagnoser upp till ett år efter avslutad insats. Dessa data gör det möjligt att analysera både effekter över tid och skillnader mellan olika grupper, såsom de som fullföljer IPS jämfört med de som avbryter eller uteblir.

Kvalitativ datainsamling

Den kvalitativa delstudien syftar till att fördjupa förståelsen för hur unga vuxna upplever IPS som insats. Vi kommer att genomföra semistrukturerade intervjuer med cirka 15–20 deltagare som deltagit i IPS. Urvalet görs strategiskt för att säkerställa variation i kön, ålder, bakgrund och sysselsättningsutfall, i syfte att fånga olika typer av erfarenheter. Intervjuerna fokuserar på upplevelser av IPS, hur insatsen upplevs som stödform, vilka hinder som fanns före insatsen, vad i IPS som upplevdes som hjälpsamt samt förslag på förbättringar. Intervjuerna spelas in, transkriberas ordagrant och analyseras med en kvalitativ beskrivande metodansats enligt (Villamin et al., 2024) med inspiration från tematisk analys. Analysen syftar till att identifiera centrala teman i deltagarnas berättelser, samtidigt som den håller sig nära deras egna formuleringar och perspektiv. Den kvalitativa delen kompletterar den kvantitativa genom att belysa mekanismer bakom förändring, deltagarnas upplevelser av nytta och hinder samt deras subjektiva tolkningar av vad som varit avgörande i processen. Detta bidrar till en mer komplett förståelse för hur IPS fungerar i praktiken för målgruppen.

Metodtrogenhet

För att säkerställa att IPS-insatsen genomförs i enlighet med metoden på mottagningen kommer metodtrogenhet att mätas med hjälp av ett etablerat metodtrogenhets-instrument, exempelvis IPS Fidelity Scale.

Betydelse

Projektet har potential att bidra med viktig kunskap till ett växande forskningsfält som rör arbetslivsinriktade insatser för unga med psykisk ohälsa. Trots att Individual Placement

and Support (IPS) är en väletablerad metod inom vuxenpsykiatri. Även kunskapsläget begränsat när det gäller hur IPS fungerar för yngre målgrupper med mild till måttlig psykisk ohälsa – särskilt i kommunala och integrerade verksamheter utanför traditionell sjukvård. Genom att kombinera effektmått med deltagarnas egna upplevelser skapar projektet en helhetsbild av både resultat och mekanismer. Projektet kan därmed bidra till att förbättra samverkan mellan vård, socialtjänst och arbetsmarknadsinsatser samt stimulera utvecklingen av mer tillgängligt och individanpassat stöd för unga i riskzonen för långvarigt utanförskap.

Referenser

- Bond, G. R., Al-Abdulmunem, M., Marbacher, J., Christensen, T. N., Sveinsdottir, V., & Drake, R. E. (2023). A systematic review and meta-analysis of IPS supported employment for young adults with mental health conditions. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 50(1), 160-172.
- Fogelgren, M., Ornstein, P., Rödin, M., & Thoursie, P. S. (2023). Is supported employment effective for young adults with disability pension?: Evidence from a Swedish Randomized Evaluation. *Journal of Human Resources*, 58(2), 452-487.
- Nygren, U., Markström, U., Svensson, B., Hansson, L., & Sandlund, M. (2011). Individual placement and support—a model to get employed for people with mental illness—the first Swedish report of outcomes. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 25(3), 591-598.
- Reme, S. E., Monstad, K., Fyhn, T., Sveinsdottir, V., Løvvik, C., Lie, S. A., & Øverland, S. (2019). A randomized controlled multicenter trial of individual placement and support for patients with moderate-to-severe mental illness. *Scandinavian journal of work, environment & health*, 45(1), 33-41.
- Sveinsdottir, V., Lie, S. A., Bond, G. R., Eriksen, H. R., Tveito, T. H., Grasdahl, A. L., & Reme, S. E. (2020). Individual placement and support for young adults at risk of early work disability (the SEED trial). A randomized controlled trial. *Scandinavian journal of work, environment & health*, 46(1), 50-59.
- Villamin, P., Lopez, V., Thapa, D. K., & Cleary, M. (2024). A Worked Example of Qualitative Descriptive Design: A Step-by-Step Guide for Novice and Early Career Researchers. *Journal of Advanced Nursing*.